

NATURPLAN FOR ET HABITATOMRÅDE - MED UDGANGSPUNKT I LOKAL VIDEN OM OMRÅDETS NATUR- OG KULTURHISTORIE

Naturplaner som bindeled mellem lodsejere og den offentlige forvaltning

FORVALTNINGSPLAN for VOER ENGE

Primært botanisk synsvinkel

Af naturkonsulent Anna Bodil Hald www.natlan.dk

Indhold

Indledning	side 3
Analysemetode	side 3
Beskrivelse af foldene med anbefalinger	side 4
Generel anbefaling til samlet drift	side 10
Målet for forvaltnings-naturplejen	side 12

Driftsophør i Voer Enge resulterer i langhårede strandenge med meget vissent plantemateriale. Her er ikke plads til et alsidigt plante- og dyreliv

Kornmarker på de drænede og opdyrkede enge langs Randers Fjord. Også her er der kun plads til få arter.

Tilpas afgræsning af strandenge resulterer i mange forskellige levesteder. Her ved er plads til et alsidigt plante- og dyreliv året rundt. Foto fra Legind.

Indledning

Kystområder som området ved Voer giver helt specielle muligheder for naturen, idet mange forskellige levesteder for planter og dyr findes inden for meget korte afstande:

- Fjordskoven på næringsfattig sandet bund,
- Overdrev på sandet bund,
- Skræntfoden med ferskvandsmose,
- Ferske enge på sandet og leret bund af forskellig produktivitet,
- Salte strandenge påvirket i forskellig grad af fjordens salte vand ved højvande,
- Saltpander i strandengen, hvor det salte vand fordamper væk og efterlader et meget salt miljø som muligt levested for specielle arter, hvis de holdes åbne,
- Kystnære sivevandsområder, hvor det ferske vand møder det salte vand.

De mange gradienter og forskellige miljøer giver derfor – med den rette drift - et godt grundlag for udvikling af en artsrig natur. Dertil kommer at, strandengene ved Voer har bibeholdt deres naturlige hydrologi. Dette i modsætning til områderne umiddelbart nord og syd herfor, hvor de tidlige strandenge er afvandet og beskyttet mod fjorden med diger. De benyttes nu til kornproduktion.

I det følgende beskrives vegetationen på engfoldene og markerne mellem skoven og fjorden. De enkelte folde/marker beskrives ud fra de fundne plantearter, deres mængde og det som de konkrete plantearter fortæller om områdets næringsstatus, saltholdighed, fugtighed og potentiale for at blive til god natur. Desuden beskrives den nuværende drift af foldene som det umiddelbart så ud i felten i oktober 2006. Endelig beskrives, hvilken drift der er nødvendig for at fremme naturen på arealerne – primært af hensyn til de botaniske værdier men også af hensyn til faunaen, herunder fuglene. For at kunne nyde engen fra grusvejen foreslås det at der tyndes en del ud i buskene flere steder langs vejen. Til sidst gives et forslag til fremtidig samdrift af området.

Analysemetode

Engene syd for Fjordcenteret blev gennemgået den 9. – 10. oktober 2006. Ved gennemgangen blev alle homogene områder mellem grusvejen langs skoven og rørskovene mod Randers Fjord gået igennem og alle plantearter noteret. De homogene områder svarer for det meste til områder med en ensartet drift, dvs. de udgør for det meste de enkelte marker eller folde. De forekommende plantearter blev for hver mark eller fold karakteriseret på en skala fra 1 til 10 ud fra den tilstedeværende mængde af de enkelte plantearter. På grund af det sene tidspunkt på året er det ret sandsynligt at enkelte tilstedeværende arter ikke er fundet. Det ændrer dog næppe på helhedsindtrykket af områderne. I forbindelse med gennemgangen af engene blev der fundet engklaseskærm, se foto forsiden. Den er ikke tidligere blevet observeret på sydsiden af Randers Fjord og er meget sjælden. En anden sjælden art, samel, er fundet på engene nord for dette område og kan potentielt indvandre på Voer Enge.

Samel. Foto www.biopix.dk

Beskrivelse af foldene med anbefalinger

Nedenfor beskrives foldene ud fra observationerne i felten den 9.-10. oktober 2006. Foldenes placering fremgår af kort nr. 1. Fotos af de enkelte folde kan ses af vedlagte PowerPoint fotoalbum. **I det følgende går jeg ud fra, at engene hverken gødskes eller omlægges og at målet er mere strandengsnatur.**

Fold nr. 1. Græsset kulturpræget eng

Denne eng afgræsses af får, en ko og nogle kalve. Engen var tør og uden sjapvand. Vegetationen domineres af kulturarterne alm. rajgræs og hvid-kløver. Længst ned mod fjorden forekom en del kryb-hvene som tegn på, at fjordvandet kan stå på området ved højvande. Folden afgrænses mod syd nærmest vejen af et lille stykke levende hegn med pil, tjørn, hindbær og brombær og en grøft med vand. Ved grøften vokser kvan, en høj skærmpilante, der har sit voksested på sivesteder i beskyttede strandenge i overgangen mellem det ferske og det salte. Planten må ikke forveksles med kæmpe bjørneklo.

Engen er kulturpræget og har kun få vilde plantearter. Den bør dog fortsat afgræsses, da den har et fint potentiale.

Fold nr. 2. Strandeng uden drift

Denne eng ligger umiddelbart vest for fold nr. 1 og har været afgræsset. Den er knoldet og har sjapvand. Vegetationen domineres af alm. kvik, tagrør og rød svingel. Tagrør er som følge af driftsophør begyndt at vokse ind over engen fra vest og syd. Engen har saltvandsarter som strand-trehage, harril og strand-svingel. Dertil kommer eksemplarer af den meget sjældne art eng-klaseskærm. Denne eng har ligesom eng nr. 1 en grøft mod syd. Her vokser den høje kær-svinemælk sammen med alm. fredløs.

Strandengen trues af tilgroning med tagrør. Den har stort botanisk potentiale, hvis den afgræsses.

Fold nr. 3. Eng uden drift

Denne eng har været uden drift i 2006, men har givetvis været afgræsses i tidligere år. Engen har ikke gammel vissent vegetation (førn). Det er sjapvand længst ude ved fjorden. Mod sydskellet er der en lille trykvandsmose med grå pil. Vegetationen er lav og er domineret af tørbundsarter som alm. hvene og hestegræs i den tørre ende og kryb-hvene i den fugtige ende. Her forekommer en del høstborst i den tørre ende. Tagrørene, som er ved at brede sig, består af lave skud som tegn på at engen ikke er så næringsberiget. Engen har mange arter og har et godt potentiale. Den lille trykvandsmose ved skræntfoden og som fortsætter i nabofolden mod syd, er et knoldkær og indeholder rigtig mange ferskvandsarter. Nævnes kan eng-karse, sump-kællingetand, nyse-røllike og knop-siv. Her kan meget vel forekomme arter som maj-gøgeurt. Her sås en brun frø.

Det anbefales at denne eng afgræsses og den lille mose frilægges, dvs. at piletræerne fjernes. Da mosen ligger på et skel er det en god ide at fjerne tråden og samgræsse med nabofolden mod syd.

Fold nr. 4. Kulturpræget eng uden drift

Denne eng har som nævnt under fold nr. 3 en lille trykvandsmose på skræntfoden. Den er uden drift, men har tidligere været afgræsset evt. i kombination med slæt. Engen har en del dødt plantemateriale (førn) og en lille smule sjapvand. Den virker meget plan. Mod syd afgrænses engen af en tør grøft mod nabofolden. Vegetationen er domineret af alm. rajgræs. I den våde ende forekommer strandengsarter.

Det anbefales at denne eng afgræsses og den lille mose frilægges, dvs. at piletræerne fjernes. Da mosen ligger på skel, er det en god ide at fjerne tråden og samgræsse med nabofolden mod nord.

Fold nr. 5. Uden drift

Denne mark er helt tør og har et tørt skel mod syd. Dog forekom der kvan i skellet længst ude ved strandengen. Kvan har sit voksested på sivesteder i beskyttede strandenge i overgangen mellem det ferske og det salte. Planten må ikke forveksles med kæmpe bjørneklo. Engen har meget gammelt vissent plantemateriale (førn) og har en del arter, der tyder på stor næringsrigdom i jorden. Der er givetvis tale om en brakmark. Vegetationen er domineret af alm. kvik, agertidsel og stor nælde. Tagrør er ved at overtage marken nærmest fjorden. Der er sjapvand imellem tagrørene. Dominansen af det højt voksende arter som agertidsel og stor nælde betyder, at det er svært for engplanter at klare sig her. Artsniveauet er da også lavt.

Det anbefales at engen drives med slæt en del år for at fjerne næringsstoffer. Hvis marken er i brak, bør den afpudses med mellemrum. Brak kan afgræsses med egne dyr sidst på året. En mulighed er at braklægge et andet sted, og inddrage arealet til græsmarksdrift.

Fold nr. 6. Overdrevsskrænt (nr. 6a) og brakpudset kulturpræget eng (nr. 6b)

Denne eng har en uslået overdrevsskrænt med gyvel langs skoven afbrudt af en skovholm med graner og en tårnfalke kasse. Desuden er der en bebyggelse. Resten af engen er pudset med brakpudser. Engen er meget plan og uden sjapvand. En mast med stærekasser er sat op på den slåede del af skrænten.

Selve engen er domineret af alm. kvik, rødkløver og rød svingel. Her forekommer også mælkebøtte, alm. røllike, lav ranunkel og strand-svingel.

Overdrevet er domineret af den invasive art gyvel. Gyvel breder sig med stor hast på sandjordsområder og det er derfor vigtigt at den bekæmpes. Bundvegetationen er i øvrigt domineret af hundegræs og rød svingel. Overdrevet huser en del tørbundsarter, som liden klokke, håret høgeurt, alm. røllike og blåhat. Skovholmen på skrænten består af plantede sitka-gran. Herudover forekommer bl.a. skov-fyr, alm. eg, vortebirk, alm. hyld. Skovbunden har bl.a. vedbend og martsviol.

Engen har et potentiale for at udvikle sig til strandengsoverdrev for en stor del af arealet. Det anbefales at den slås en del år endnu, og materialet fjernes for at reducere næringsniveauet. Overdrevet har et fint potentiale for at udvikle surjordsoverdrev. Det kræver at den invasive art gyvel fjernes ved at skære den ned eller rykke den op, og at der afgræsses. Hvis granerne og fyrretræer med undtagelse af skovfyr, fældes i skovholmen, kan arealet indgå som en lille lund i en græsningsfold.

Fold nr. 7. Ferskeng uden drift (nr. 7a) og slået kulturpræget eng (nr. 7b)

Den ferske eng uden drift ligger nærmest en beplantning af bævreasp. Mod syd afgrænses området af en række store femhannet pil i skel, der langs den slåede eng går over i lave grå-pil og eg. Engen uden drift er lidt fugtig og noget knoldet, hvilket vidner om at den tidligere har været afgræsset. Den er nu, efter længere tid uden drift, ved at blive overtaget af bævreasp. Den øvrige del er domineret af alm. kvik. Området indeholder dog også fugtigbundsarter, bl.a. mosebunke, vand-pileurt og knop-siv.

På den del af engen, som er slået, er det afslåede materiale fjernet. Græsset er dog så højt at et yderligere slæt kunne være taget. Engen er domineret af to kulturgræsser, nemlig rød svingel og alm. rajgræs. Længst nede ved fjorden er et stykke af engen omlagt til en havremark med udlæg af rajgræs og kløver. Her blev fundet kær-guldkarse.

Den øvre, noget knoldede del af engen, kan med fordel afgræsses. Evt. fjernes en del bævreasp forinden. De store træer af bævreasp rundt om folden kan med fordel ringes forinden, så de ikke danner rodsrud. Bekæmpelse af bævreasp med ringning er beskrevet på i et bilag på denne side www.natlan.dk/Baggrund%20projekter/GR-selskab-Deltid/Aktiviteter_Delt.htm. Rækken af femhannet pil kan med stor fordel forfalde til dødt ved til fordel for insektlivet og svampe. De lave pilebuske i skel er gode for småfuglene. Den slåede del af engen kan med fordel fortsat drives med slæt nogle år for at fjerne næringsstoffer – gerne flere slæt per år.

Fold nr. 8. Slået kulturpræget eng

Mark nr. 8 består af en slået tør og plan eng, hvor det afslåede materiale er fjernet. Her har tidligere været afgræsset, hvilket tråd og drikkekar vidner om. Folden afgrænses mod øst af et krat af båndpil, hvidtjørn og slåen og mod nord af rækken af femhannet pil og bævreasp (se under fold nr. 7). Mod syd er en lille del af engen opdyrket og er tilsået med korn med gæs-kløver udlæg. Den slåede eng er domineret af alm. rajgræs, alm. kvik og lav ranunkel. Engen har flere vilde engarter, f.eks. engkarse, fløjlsgræs og græsbladet fladstjerne.

Den slåede del af engen bør fortsat drives med slæt nogle år for at fjerne næringsstoffer – gerne flere slæt per år.

Fold nr. 9. Overdrev uden drift med skovholm af gamle egetræer

Det lille overdrev med markvej i midten har åben sandbund og mange arter. Nævnes kan katteskæg, mark-hindeknæ, sandskæg, rødknæ og alm. kongepen. Her er en del græshopper, hvor bunden er åben for solen. Området er desværre ved at blive overvokset af hindbær, og gyvel har også indtaget en del af området.

Det anbefales at det lille overdrev ryddes for hindbær og gyvel og afgræsses sammen med overdrevet umiddelbart syd herfor (fold nr. 10). Desuden fjernes træopvæksten mellem de to stykker overdrev fjernes, med undtagelse af de gamle egetræer, der bevares.

Fold nr. 10. Overdrev uden drift

Dette overdrev har en del gyvel langs grusvejen. Her er placeret et par bænke, hvorfra der er en fin udsigt over engene. Træerne på sydsiden tager udsigten til det nye løgfrø vandhul i fold nr. 12. Selve vegetationen på overdrevet bærer præg af, at det er lang tid siden her har været

afgræsset: Her er meget vissent plantemateriale og flere næringsbegunstiget arter er kommet til. Således dominerer alm. kvik, stor nælde og vild kørvel en del af området, og det er ved at vokse til i hindbær. Her er dog også et lille område med lavtvoksende arter som alm. hvene, håret høgeurt og alm. røllike.

Det anbefales at dette overdrev afgræsses for at fremme en mere artsrig overdrevsvegetation. Alternativt vokser det helt til i høje urter, hindbær, buske og skyggende træer. De invasive gyvel kan bekæmpes med nedskæring og afgræsning. De opsatte bænke kan måske flyttes til skovsiden af vejen. Herfra er udsigten endnu bedre. Træopvækst fjernes, så der bliver udsigt til løgfrø vandhullet, men enkelte egetræer bevares.

Fold nr. 11. Slået kulturpræget eng

Fold nr. 11 neden for det lille overdrev med bænkene er slået og materialet fjernet. Her har der tidligere været afgræsset. Folden ligner fold nr. 8. Engen er mod syd afgrænset af et plantet hegn af hvidel. Hvidel er ikke en hjemmehørende art. Den vokser hurtigt og plantes normalt som ammetræ, der igen fjernes efter nogle år. Der er ikke nogen grøft.

Driftsmæssig anbefaling for engen som for fold nr. 8. Hvidel-hegnet er meget højt og tager udsigten fra bænkene på overdrevet. Hvidel-hegnet vil om nogle år forfalde og kan derfor med fordel fjernes nu. Et højt og massivt hegn på tværs af dalen virker visuelt forstyrrende. Hvis hegnet af gamle egetræer langs kanalen længere mod syd bevares som det eneste levende hegn på tværs af dalen, vil dette hegn fremtræde mere markant. Herved vil sogneskellet, som falder sammen med kanalen, også blive bedre markeret.

Fold nr. 12. Kulturpræget eng med nyt løgfrø vandhul (nr. 12a) og skrænt (nr. 12b)

Denne kulturpræget eng er slået/pudset af. Vegetationen er domineret af alm. rajgræs, hvidkløver og mælkebøtte. Der er kun få andre arter i vegetationen. Stykket længst mod kanalen i syd dyrkes med korn.

I det nordøstligste hjørne for foden af en skrænt er der for nylig gravet et vandhul. Her siver vandet naturligt frem og et lille område ved skræntfoden er da også præget af fugtigbundsarter som lav ranunkel, lyse-siv, glanskapslet siv, håret star, hjortetrøst, sumpkællingetand og bredbladet dunhammer.

Marken afgrænses mod grusvejen af en skrænt, der på det mest markante strækning er tilplantet med sitkagraner. Skrænten bliver gradvist mindre jo længere man kommer mod syd. Her forekommer en del overdrevsarter og arter fra åben sandbund. Nævnes kan harekløver, rødknæ, sandskæg, blåmunke, mark-bynke, gul snerre, liden klokke og slåen.

Det anbefales at engen fortsat drives med slæt nogle år for at fjerne næringsstoffer – gerne flere slæt per år. Af hensyn til løgfrø er det fint at en del af den sandede eng dyrkes med ekstensiv kornmarksdrift. Det giver åben og løs sandbund, som løgfrø kan grave sig ned i om dagen. Det er vigtigt at området ved vandhullet holdes åbent, og at der ikke tilføres næringsstoffer. Især er det vigtigt at holde øje med at dunhammer ikke etablerer sig til vandhullet. I givet fald skal de fjernes. Det gøres lettest i opløbet. Hvis engen med tiden bliver afgræsset, er det vigtigt at holde øje med om kreaturerne forurener vandet. I givet fald skal

vandhullet kun være tilgængeligt for dyrene i en kortere periode, f.eks. sensommer, så de kan holde det lysåbent. Alternativt må vandhullet vedligeholdes mekanisk.

Beplantningen af sitkagrønt hører ikke hjemme på overdrevsskrænten og det foreslås at de fældes. Store dele af skrænten vil kunne udvikle sig til et fint overdrev, hvis den bliver græsset af. Hvis dyrene tramper for meget op, kan de udelukkes i perioder. Under alle omstændigheder er det en god ide at holde græsningspauser på de sandede og næringsfattige områder, så planterne kan blomstre til glæde for insekterne og forbipasserende. Hvis overdrevet lysåbnes, vil her blive et godt levested for bl.a. græshopper, da skrænten er sydvest eksponeret.

Fold nr. 13. Strandeng med delvis slåning

Denne strandeng afgrænses mod fold nr. 12a af en dyb og vandførende grøft. Det er kun muligt at passere denne grøft, hvor den gamle engvej ender, jf. historisk kort (kort nr. 2). Den del af engen, der ligger nærmest den nord-syd gående grøft, er tør og er domineret af alm. kvik. Enkelte tuer af strand-svingel bryder monotonien. Denne tørre eng er slået og materialet er fjernet. Tilsyneladende har en bredere del af engen været slået tidligere i år eller sidste år. Den del, der ikke er slået for nylig, har sjapvand og vegetationen er præget af det salte vand med islæt af strandengsarter som strand-trehage, harril, strandasters, sandkryb, spydbladet mælde, strand-svingel og gåse-potentil. Den resterende del af engen ud mod rørskovens er under tilgroning med tagrør. Her er sjapvand. Bunden er knoldet med flere skjulte loer, og her er meget dødt vegetation efter flere år uden drift. I de lidt større loer vokser strand-kogleaks. Vegetationen er domineret af et tæt tæppe af rød svingel.

Hele strandengen bør afgræsses bedst i kombination med høslæt på de tørreste og plane områder. En afgræsning vil åbne op for loerne og saltpanderne og give plads til etablering af flere arter. Desuden vil det holde invasionen af tagrør i skak.

Fold nr. 14. Knoldet strandeng uden drift

Denne strandeng er meget knoldet og har en del sjapvand. Området er under massiv tilgroning med strand-svingel fra landsiden og tagrør fra fjordsiden. Hvor vegetationen endnu ikke er domineret af de to arter, ligger krybhvene og rød svingel som en tæt måtte. Enkelte steder forekommer strand-asters, strand-trehage, læge-kogleaks og harril. Der blev fundet en enkelt tue af den salttålende star, sylt-star, i denne fold og af blågrøn kogleaks.

En afgræsning vil åbne op for loerne og saltpanderne og give plads til etablering af flere arter. Desuden vil det holde invasionen af tagrør i skak. Det er muligt at strand-svingel dominerer så meget, at en forårsafbrænding af det stive løv bliver nødvendigt for at få gang i en afgræsning.

Fold nr. 15a. Strandeng uden drift

Denne strandeng afgrænses mod nord af en grøft. Den har visse steder kontakt helt ud til fjorden. Her er sjapvand og en del visent plantemateriale. Vegetationen er domineret af strand-svingel ud mod fjorden og af en tæt måtte af krybhvene for resten. Her blev fundet enkelte strandasters, sandkryb, strandtrehage, harril og høstborst.

Det anbefales at strandengen afgræsses, og det er muligt for kreaturer at passere grøften. En afgræsning vil åbne op for loerne og saltpanderne og give plads til etablering af flere arter. Det

er muligt at strand-svingel dominerer så meget, at en forårsafbrænding af det stive løv bliver nødvendigt for at få gang i en afgræsning.

Fold nr. 15b. Strandeng uden drift

Denne strandeng har kontakt med fjorden et par steder og er knoldet. Den har sjapvand. Engen er under tilgroning med tagrør fra fjordsiden og strand-svingel fra landsiden. Her blev fundet strandengsarter som strand-trehage, strand-asters, sandkryb, læge-kokleare og gåsepotentil. Desuden blev her fundet enkelte eksemplarer af den meget sjældne art, eng-klaseskærm. Midt på engen er en grøft med blågrøn kogleaks.

Det anbefales at strandengen afgræsses, og det er muligt for kreaturer at passere grøften. En afgræsning vil holde invasionen af tagrør i skak og åbne op for loerne og saltpanderne og give plads til etablering af flere arter, herunder større udbredelse af eng-klaseskærm. Det er muligt at strand-svingel dominerer så meget, at en forårsafbrænding af det stive løv bliver nødvendigt for at få gang i en afgræsning.

Fold nr. 16. Strandeng uden drift

Denne strandeng har kontakt med fjorden og har sjapvand. Engen har tråd ude langs fjorden som tegn på, at den tidligere har været afgræsset. Vegetationen er domineret af alm. kvik, strand-svingel og krybhvene. Her blev også fundet en del strandengsarter som i de øvrige strandenge. Mest interessant er et lille siveområde med den meget sjældne plante, eng-klaseskærm. Her vokser også kær-trehage, sideskærm og lodden dueurt.

Det anbefales at strandengen afgræsses, og det er muligt for kreaturer at passere sivestedet. En afgræsning vil åbne op for loerne og saltpanderne og give plads til etablering af flere arter, herunder større udbredelse af eng-klaseskærm. Det er muligt at strand-svingel dominerer så meget, at en forårsafbrænding af det stive løv bliver nødvendigt for at få gang i en afgræsning.

Blomstrende sandkryb
Foto: www.biopix.dk

Sandkryb kæmper om pladsen på Voer enge

Generel anbefaling til samlet drift

Ved gennemgangen af foldene - som nævnt ovenfor - blev der i alt noteret 105 arter. I alt 28 arter er saltvandsarter, der kun vokser på strandene. Hertil kommer yderligere 10 arter, som normalt vokser på ferske lokaliteter, men som har en salttålede form på kystnære lokaliteter. I alt 45 af de 105 arter forekommer på næringsrige og næringsberigede lokaliteter, dvs. de har en såkaldt Ellenberg N-værdi på 6 og derover. Vedr. forklaring af og beregning af Ellenberg-værdier se Bilag 1. Det er de konkurrencesterke og højt voksende arter. De klarer sig godt i landskabet i dag. De øvrige arter, i alt 59 arter, kan kun klare sig på lokaliteter med en lav og ikke særlig produktiv vegetation. Derfor er det vigtigt i plejen af engene at få fjernet næringsstoffer for at fremme disse arter. Foldene 3, 4 og 12b blev noteret for mere end 25 arter. Artsrigdom er ikke et mål i sig selv, men på næringsberigede områder er der kun plads til få arter. Det at der forekommer en del arter på strandene er positivt, da her ofte er næringsrigt.

De største trusler

De største trusler for engene ved Voer er tilgroning med tagrør og strand-svingel. Begge disse arter danner meget vissent plantemateriale (førn), der skygger og forhindrer andre arter i at etablere sig. Kreaturerne vil, hvis de får mulighed for det, holde tagrør nede, da de gerne spiser de nye skud. Strand-svingel er mere besværlig at komme af med, når den først har etableret sig. Den er meget grovløvet og dyrene går uden om den. Den bedste måde at få gang i afgræsningen er at starte med slåning og hvor det ikke kan lade sig gøre, da med en hurtig forårsafbrænding af førn umiddelbart inden dyrene sættes på. Det er bedst at tage et område hvert år, så dyrene kan følge med.

Desuden er det et problem for mange plantearter og ikke mindst for fuglene, at sjapvandet dækkes af tykke måtter af kryb-hvene og rød svingel. Her er afgræsning den eneste metode til at få genskabt de åbne loer og saltpander med enårige urter som strand-gåsefod og kødet hindeknæ.

Næringsstoffjernelse og bar bund

For at få den bedste natureffekt ud af plejen er det en god ide med en indledende fase, hvor næringsstoffer fjernes fra de mest næringsrige områder. Det gøres ved slæt hvor materialet fjernes. Hyppige slåninger er også en mulighed, hvis plantematerialet ikke kan fjernes, f.eks. ved brak. Hyppige slåninger er også en god metode til at få forberedt området til afgræsning. På steder, hvor der kun skal afgræsses stiles i starten efter at få fønnen fjernet. Det kan gøres med afbrænding visse steder og hård afgræsning andre steder. På strandengene skal der i starten græsses så hårdt at der kommer pletter med bar bund igen.

Foldskifte

For at få skabt større variation i levevilkårene og mulighed for blomstring af hensyn til sommerfugle er det en god ide at have foldskifte. Det gøres i tilfældet Voer enge bedst ved at strandengene er græsset godt ned om efteråret, så de har kort vegetation, når fuglene ankommer om foråret. Om foråret er det så en god ide at starte afgræsning af overdrevene, da de har den største produktivitet mens der stadig er vand tilgængeligt i jorden. Ved at afgræsse overdrevene i maj måned og give dem pause i juni og juli, mens engene afgræsses, opnås en fin blomstring. Sidst på sæsonen kan dyrene afgræsse hvor der er behov og græs i

overskud. Afgræsningen kombineres med arealer til slåning evt. efterfulgt af afgræsning. Andel til slæt og afgræsning kan justeres efter dyrehold og årets produktion.

Dyrene

Kvæggræsning er normalt den bedste naturpleje. Heste kan indgå som supplement ved eftergræsning. På de mest stejle skrænter er det en god ide at overlade arbejdet til får. Hvis det er muligt, vil afgræsning med såkaldt helårsudedyr, som Galloway, Skotsk Højland, være en god sammensætning. De kan så benytte skoven på østsiden af vejen om vinteren. Tilskud i form af mineraler kan være nødvendigt, men tilskuds fodring i form af bigballe i folden betyder, at dyrene ikke arbejder nok som naturplejere. Det er også med til at bringe næring ud til naturområderne. Denne form for fodring er derfor en dårlig ide og normalt ikke tilladt på §3-arealer som strandenge. Om vinteren kan evt. tilskuds fodres med enkelt små høballe sidst på dagen og som spises op af dyrene hver dag. Det skal da foregå på et sted, hvor vegetationen har et lavt potentiale, da der altid sker en næringsberigelse ved fodringssteder. Afgræsning af naturområder foregår bedst med mindre forædlede dyr, da højtforædlede og højtydende dyr ofte klarer sig dårligt på naturarealer.

Foldopdeling

Med udgangspunkt i gennemgangen ovenfor foreslås at opdele området i principielt tre storfolde (se kort nr. 3):

1. En overdrevs- og ferksengsfold til tidlig afgræsning og med indlagt græsningspause om sommeren.
 2. En strandengsfold til sommer og sensommer afgræsning. Her afgræsses så meget at vegetationen er kort, når dyrene hjemtages. Det giver fuglene bedre muligheder i foråret. Der skal holdes særligt øje med udviklingen af eng-klaseskærm i foldene 2, 15b og 16, og med evt. indvandring af samel. Begge arter er afhængig af lysåben vegetation og spiringssteder med tramp til etablering, men de tåler ikke vedvarende hård afgræsning. Derfor skal der være græsningspauser på et par måneder til en hel sæson i disse folde.
 3. En fold, der primært anvendes til slæt for at fjerne næringsstoffer. Her kan kombineres med afgræsning efter behov.
- Hertil kommer så en evt. skovfold til vinterafgræsning.

Hvis det passer bedre med to græsningselskaber, så kan hele området opdeles i to halvdele som vist på kort nr. 3. Vedtægter og inspiration for græsningselskaber kan findes på www.natlan.dk.

En sådan foldopdeling afspejler for en stor del forholdene, som de ser ud på et historisk kort, kort nr. 2. Overdrevsfolden følger i princippet højdekurven og områderne til slæt svarer i det store og hele til de områder, der var opdyrket på det historiske kort. Hvis det er muligt, kan de drænrør, der givetvis ligger i jorden, stoppes et passende sted, så vandet bliver presset op ved skræntfoden, jf. det historiske kort, kort nr. 2.

Målet for forvaltnings-naturplejen

Tabel 1 nedenfor viser, at de tørre områder med potentiale for overdrev og fersk mose til forsommer afgræsning har det fleste antal arter, lavest produktivitet (Ellenberg N) og lavest tolerance over for saltmiljø. Med afgræsningen vil artsantallet stige og EN falde. Foldene til

Tabel 1. Antal arter og Ellenberg-værdier for de foreslåede storfolde.

Foreslået drift Se kort 3.	Afgræsning forsommer (1)	Afgræsning sommer (2)	Slæt (3)
Gennemsnitlig antal arter per fold	18.9	12.7	13.7
EN	5.3	5.7	6.3
EF	5.5	6.7	5.5
ES-tolerance	1.2	4.0	2.3

sommergræsning, dvs. strandengene, har den højeste værdi for salttolerance. Med afgræsningen vil denne værdi stige, da de mest salttålende arter vil få mere plads. Områderne til slæt har den højeste produktivitet (Ellenberg N). Efter flere års slæt vil EN falde og flere arter vil have mulighed for at etablere sig. Arter kan spredes, og der kan dannes steder til spiring, når der kombineres med afgræsning.

Naturplejemålet for strandengen kan være som på foto side 2 nederst med loer, pander og knolde. Her blomstrer strand-asters, læge-kokleare og hindeknæ langs panderne og loerne. Græslaget består af kortgræsset harril, rød svingel og enkelte steder kryb-hvene. Evt. indfinder jordbærkløver og tusindgylden sig. Her blomstrer sandkryb og strand-trehage. Enkelte steder med periodevis mindre græsningstryk blomstrer eng-klaseskærm og samel. Engfluglene yngler på engen. Om efteråret er der mange dobbelt-bekkasiner. Engkabbeleje blomstrer i de åbne grøfter.

Naturplejemålet for overdrevene kan være at gyvel og de højt voksende næringsbegunstiget urter som stor nælde og agertidsel er forsvundet. Overdrevsarter som liden klokke, håret høgeurt, sandskæg, markbynke, blåhat, blåmunke, alm. knopurt m.fl. har bredt sig og blomstrer. Der høres mange græshopper og sommerfugle fouragerer i blomsterne.

Mange kommer forbi på grusvejen og nyder den nye udsigt.

Strand-asters. Foto:
www.biopix.dk

ABH 26. november 2006.